

פרדס השבוע

הרב דוד שושנה שליט"א

פרשת ראה
כ"ד אב תש"פ

א.מ"עקב" ל"ראה"

כתוב בפרשת תולדות (כה,כו):

ואחרי כן יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשיו ויקרא שמו יעקב ויצחק בן ששים שנה בלדת אתם:

וצריך ביאור מכיון שאחז "בעקב" עשו היה לו להיקרא "עקב", מדוע אם כן נקרא "יעקב" עם אות י'.

וביאר ה"מגלה עמוקות" (פרשת תולדות ד"ה "ויהי אך יצא") כי מתחלה נקרא עשו בשם "עשיו" מלא י' על שם שנולד "עשיו" ונגמר, אלא שיעקב הוציא ממנו האות י' וצירפו לשמו, וזהו פירוש הפסוק: "וידו אחזת בעקב עשו", פירוש, ידו של יעקב אחזת "בעקב" בסוף שמו של עשו להוציא משם האות י', על כן "ויקרא שמו יעקב", הקב"ה קרא שמו יעקב שהוא צירוף אות י' עם עק"ב.

ומובא שמדובר בנשמות שהיו בקליפה של עשיו, כמו שכתוב ב"דבש לפי" להגה"ק החיד"א זצ"ל (מערכת ע,אות כג) בשם "ספר הגלגולים" להאריז"ל, וזה לשונו:

"רבי עקיבא היה בעקב עשו, כי ירד בתוך עומק הקליפה, ויעקב העלה אותו משם בידו, וזה שכתוב וידו אחזת בעקב עשו".

ויש להוסיף בזה תבלין, על פי מה שגילה לנו האריז"ל עוד ב"לקוטי תורה" (פרשת ויחי ד"ה "ויפוזו זרועי ידיו"), שרבי עקיבא היה ניצוץ של יעקב אבינו, ונרמז בפסוק (בראשית מט,כד): "מידי אביר יעקב" אבי"ר יעק"ב הוא אותיות רבי עקיב"א.

נמצא לפי זה כי מה שהוציא יעקב את נשמת רבי עקיבא מעקב עשו, הרי זה בבחינת מאמרו של רשב"י בגמרא (קידושין ב,ב):

משל לאדם שאבדה לו אבידה, מי חוזר על מי בעל אבידה מחזר על אבידתו וכך חזר יעקב על אבידתו להוציא נשמת רבי עקיבא שהיה ניצוצו מתוך הקליפה.

ויש עוד כמה דוגמאות של נשמות גבוהות שבאות מעשיו כמו התנא הקדוש רבי מאיר שהיה בן גרים שהיה מעשיו כמו שמובא בניטין (נו,א) על נירון קיסר:

ערק ואזל ואיגייר ונפק מיניה רבי מאיר.

גם משה רבינו החזיר שלש נשמות בחייו שהן:

בתיה בת פרעה, צפורה אשתו, ויתרו חותנו.

ויש בזה רמז שיש נשמות שעוברות מ"עקב", מדרגה נמוכה, ל"ראה" (העין), לדרגה גבוהה.

ב.ראייה על טבעי

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה:

האור החיים שואל:

ראה אנכי נתן וגו' – צריך לדעת למה אמר לשון ראייה על הדברים, עוד אמרו אנכי, עוד למה אמר לשון יחיד כיון שכל הפרשה כולה בלשון רבים נאמרה.

נציע בע"ה עוד תירוץ.

כתוב בספר תורת מנחם (כרך ט,ראה):

נתבאר בהמאמר בפירוש לשון הכתוב "ראה אנכי נתן לפניכם היום" דלכאורה אינו מובן, הלא משה לא נתן להם אז מאומה, שהרי הברכה

וקללה האמורות על הר גריזים ועל הר עיבל נאמרו לישראל רק לאחר זמן (כי תבוא כו,יב), ואינו דבר הניתן מיד ליד שנאמר אשר משה הוצרך לתת אותן כעת כדי שיתנו אח"כ בהר גריזים ובהר עיבל, אלא נתינה זו היא "נתינת" שם הוי' בכל נפש מישראל בפנימיותה ("לפניכם"). אבל עדיין צריך להבין אומרו "ראה אנכי נתן לפניכם היום" והרי ענין זה (נתינת שם הוי' בנפש כל ישראל) כבר נפעל בשעת מתן תורה, ומהי הנתינה בכתוב זה ש"אנכי נתן לפניכם היום"?

אך הענין הוא: מבואר בלקו"ת (ואתחנן ב,ד) שהטעם שמשה רצה ליכנס לארץ ישראל הוא לפי שאז היה ממשיך בבני ישראל בחינת הראייה באלקות, שלכן, כאשר ראה שאינו נכנס לארץ, אמר "ועתה ישראל שמע" (ואתחנן ד,א).

ביאור ההפרש בין ראייה לשמיעה: אמרו רז"ל (מכילתא יתרו יט,ט) אינה דומה שמיעה לראייה, דבשמיעה, היינו השגה, תיתכן מציאות של קושיות ותירוצים, דגם אם משיג את הדבר לאשורו ומונח אצלו היטב, מכל מקום, אפשר לסתור את ההשגה על ידי קושיא; משא"כ כשאדם רואה את הדבר, גם קושיא היותר גדולה שבעולם לא תוכל לסתור את ההתאמתות של הדבר הנראה, ואף לא תחלוש אותה. וטעם הדבר, לפי שהשגה מגיעה רק במדרגה מסוימת של הנפש אבל לא בעצם הנפש, ולכן, גם לאחר השגת הדבר לאשורו נשאר עדיין "מקום" בנפש ששם לא "הגיעה" ההשגה ובמילא אפשר להקושיא והסתירה "להיאחז" במקום זה, וכאשר מתגבר המקום שבו נאחו הקושיא על ההשגה, כלומר: כאשר ה"רייכקייט" (הפלאת הענין) והעמקות שבהקושיא הם עוד יותר מה"רייכקייט" והעמקות שבההשגה – אזי נסתרה ההשגה; משא"כ ראייה מגעת בעצם הנפש, ומכיון שהעצם חודר את כל הנפש כולה, על כן גם ההתאמתות שע"י ראייה נחקקה בכל חלקי הנפש, ובמילא לא נשאר שום מקום בנפש שבו יוכל סתירה או קושיא להיאחז בו.

והנה, אע"פ שמשה לא נכנס לארץ, אבל זה גופא שהקב"ה הראה לו את הארץ מרחוק, פעל עכ"פ שיהיו בבני ישראל מעין ענין הראייה באלקות, דהיינו שהעבודה לא תהיה מצד השגה בלבד, אלא שבההשגה יהיה גם מעין ענין ההתאמתות שמצד ראייה. ועפ"ז יש לפרש את הכתוב "ראה אנכי נתן לפניכם היום" שמשה רבינו נתן להם את ה"ראה", דרגת הראייה באלקות, ע"י שהוא בעצמו ראה את הארץ מרחוק.

ואין להקשות – ממה נפשך: מכיון שמשה לא הי' יכול להיכנס לארץ, מאיזה טעם שיהיה, ולא היה ביכולתו להמשיך ראייה ממש בבני ישראל, מדוע לא היה אפשר להיות המשכה זו דראייה (על ידי ראיית הארץ) ע"י מישהו אחר שנכנס לארץ בפועל, ולמה הוצרך שמשה דוקא יראה את הארץ (רק) מרחוק, כדי שהמשכת הראייה בבני ישראל תהיה על ידו דוקא? אך הענין, כמו שזכר כמ"פ, שכל הענינים צריכים לבוא לבני ישראל על ידי משה דוקא, כי משה רבינו הוא "ראש בני ישראל", וכל הענינים נמשכים על ידי הראש דוקא.

ולפיכך לא יתכן אלא אחד משנים: או שהענין נמשך לישראל על ידי משה, ואם לאו, אינו נמשך להם כלל.

מותאם ונערך עם השלמת מקורות ע"י בנו יונתן יוסף, מתוך שיחתו השבועית של הרב בצרפתי.

לקבלת השיחה ב M או ב WhatsApp : A0583245820@gmail.com או באתרים לדעת ודרשו

וְכֹתֵב הַרְלֵב"ג:

והנה התועלת בזאת הראייה היא לראות ענין בית המקדש, שהוא מורה על מציאות הי' יתעלה ועל הגדולות שבסודות הנמצאות...[והנה אמר הכתוב יְלָאוֹת, שהוא מבנין נפעל, ולא אמר "לְאוֹת", להורות כי בראותנו אותו יראה אותנו וישגיח בנו. והיה זה כן לפי שמה שהיה בבית המקדש יישיר הרואה אותו להשיג הי' יתעלה.

וגם מצינו בב"ב (ג,ב-ד,א) אחרי שהורדוס הכריז על עצמו כמלך: אמר מאן דריש (דברים יז,טו) מקרב אחיך תשים עליך מלך רבנן קם קטלינהו לכולהו רבנן שבקיה לבבא בן בוטא למשקל עצה מניה אהדר ליה כלילא דיילי (עשה לו הורדוס לבבא בן בוטא עטרה מעור הקיפוד סביבות עיניו) נקרינהו לעיניה. יומא חד אתא ויתיב קמיה אמר חזי מר האי עבדא בישא מאי קא עביד אמר ליה מאי אעביד ליה א"ל נלטייה (יקללנו) מר אמר ליה [כתביב] (קהלת י,כ) גם במדעך מלך אל תקלל אמר ליה האי לאו מלך הוא א"ל וליהוי עשיר בעלמא וכתביב (קהלת י,כ) ובחדרי משכבך אל תקלל עשיר גולא יהא אלא נשיא וכתביב (שמות כב,כו) ונשיא בעמך לא תאור. א"ל בעושה מעשה עמך והאי לאו עושה מעשה עמך א"ל מסתפינא מיניה (מפחד אני ממנו) א"ל ליכא איניש דאזיל דלימא ליה דאנא ואת יתיבנא א"ל כתיב (קהלת י,כ) כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר א"ל אנא הוא אי הואי ידענא דזהרי רבנן כולי האי לא הוה קטילנא להו השתא מאי תקנתיה דההוא גברא א"ל הוא כבה אורו של עולם דכתיב (משלי ו,כג) כי נר מצוה ותורה אור ילך ויעסוק באורו של עולם (בבבנין בית המקדש) דכתיב (ישעיהו ב,ב) ונהרו אליו כל הגוים איכא דאמרי הכי א"ל הוא סימא עינו של עולם (הרג את החכמים, וניקר את עינו של בבא בן בוטא. והחכמים הם עיני העולם) דכתיב (במדבר טו,כד) והיה אם מעיני העדה ילך ויתעסק בעינו של עולם (בבית המקדש) דכתיב (יחזקאל כד,כא) הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם.

בעין יש שלשה חלקים (לובן העין, הקשתית, והאישוון) גם כאן אפשר לחלק בשלשה: ירושלים, בית המקדש וקודש הקודשים. יש לנו ב"ה תלמידי חכמים, השבת אבל עדיין אין לנו את בית המקדש אבל בכל זאת נשאר לנו את כותל המערבי וכמו שמגלה לנו ר' עקיבא שתהליך הגאולה מתחיל כבר עם החורבן כמו שמובא במכות (כד,ב): שוב פעם אחת היו עולין לירושלים כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים התחילו הן בוכין ור"ע מצחק אמרו לו מפני מה אתה מצחק אמר להם מפני מה אתם בוכים אמרו לו מקום שכתוב בו (במדבר א,נא) והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה.

אמר להן לכך אני מצחק דכתיב (ישעיה ח,ב) ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו וכי מה ענין אוריה אצל זכריה אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה באוריה כתיב (מיכה ג,יב) לכן בגללכם ציון שדה תחרש [וגו'] בזכריה כתיב (זכריה ח,ד) עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת בלשון הזה אמרו לו עקיבא ניחמתנו עקיבא ניחמתנו.

גם רבי עקיבא היה מצטער בראותו מקום המקדש חרב ועל הסתלקות השכינה. משום הכי היה קורע גם כן עימהם כשהגיע להר הצופים (מהרש"א בחידושי אגדות על המקום) אבל הוא הצליח לראות גם מעל. שנזכה לראות את עינו של עולם, עם בנין בית המקדש במהרה בימינו, אמן.

שבת שלום !

וכל העם רואים את הקולות (שמות כ"ד). במתן תורה לא רק שמעו את עשרת הדיברות אלא גם ראו, שזה מדרגה יותר גבוה, כמו שהבאנו. כל העם זכה לחזון המרומם הזה. אבל מה עם הדורות הבאים? מה עם הדורות שיראו כ"כ הרבה צרות וייסורים, איך אפשר לשמור על אמונה חזקה עם כ"כ הרבה קושיות (ומתוכם צדיק ורע לו, רשע וטוב לו)?

לזה צריך מבט עם העין השלישי, ראייה מעל הטבע, מחוץ לאשליה של העולם הזה. זה המתנה של משה רבינו שנתן לכל אחד ואחד מעם ישראל, וגם לנו בזכות הזיכרון הקולקטיבי.

זה המתנה שמאפשרת לנו להמשיך למרות כל המכשולים. "ראה אנכי נתן" ראייה דומה למתן תורה, של "האנוכי" שבעשרת הדברות, משה נתן לנו במתנה.

וזה מה שכתב רבינו בחיי (ויקרא ד,יג):

ואם כל עדת ישראל ישגו. אלו סנהדרין כי אי אפשר שכל ישראל יסכימו בחטא, ועל כן אמר מעיני העדה, כי הסנהדרין והנביאים והחכמים הם עיני העדה, וכענין שכתוב (ישעיהו כט,י) ויעצם את עיניכם את הנביאים, באר כי עיניהם הם הנביאים.

עוד מצינו חשיבות בעיניים ממה שאמר משה רבינו ליתרו חותנו (במדבר י,לא):

ויאמר אל נא תעזב אתנו כי על כן ידעת חזתנו במדבר והיית לנו לעינים: ומסביר רש"י בפירושו השני: לשון עתיד, כל דבר ודבר שיתעלם מעינינו תהי מאיר עינינו.

ג. עינו של עולם

עולם שנה נפש, עש"ן (מופיע בספר היצירה פרק ו, א) כמו שכבר הבאנו, הם שלוש מדרגות כלליות בהשפעת החיות הכללית לתוך העולמות. עולם הוא המקום של אותו העולם, שנה הוא הזמן של אותו עולם, ונפש הם הברואים והיצורים של אותו העולם.

ראינו העין שבנפש. העין של הזמן הוא השבת, כמו שכתוב:

ראו כי ה' נתן לכם השבת על כן הוא נתן לכם ביום הששי לחם יומים שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי: (שמות טז,כט)

וְכֹתֵב רִש"י:

ראו. בעיניכם, כי ה' בכבודו מזהיר אתכם על השבת, שהרי נס נעשה לכם בכל ערב שבת לתת לכם לחם יומים.

ומוסיף המלבי"ם:

ראו. אבל ראו בעיניכם מענין המן ותדעו כי ה' נתן לכם השבת, שהשבת היא מתנה גדולה מהי שנתן לכם היינו לצרככם ולתועלתכם, אם מצד שלא יהיה לכם שום הפסד ע"י שלא תלכו ללקוט בו את המן, שהלא על כן הוא נתן לכם ביום הששי לחם יומים, וזה ללמד שהי' מזמין הוצאת שבת ביהוד מלבד מזונותיו הקצובות לו לפי עבודתו, וגם שעוד תרויחו בזה כמה שתשבו איש תחתיו ותוכלו לנוח יום אחד בשבוע:

שבת הוא זמן של התעלות, להבין מה הוא העיקר ומה הטפל, ויש בה כח מיוחדת כמו שמובא בפרקי דרבי אליעזר (פרק יט):

ובזכות יום השבת ניצל אדם מדינה של גיהנם וראה אדם כחה של שבת, אמר: לא לחנם ברך הקב"ה את השבת וקדש אותה, התחיל משורר ומזמר ליום השבת, שנאמר (תהלים צב, א): "מזמור שיר ליום השבת" [...]

אדה"ר אמר: בי ילמדו כל הדורות שכל מי שיודה פשעיו ועוֹבו ניצול מדינה של גיהנם, שנאמר (תהלים צב, ג): "טוב להודות לה'".

עין העולם הוא ירושלים, ובפרט מקום בית המקדש.

שְׁלֵשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֵה כָּל זְכוּר כָּל פְּנֵי הָאָדָם ה': (שמות כג, יז)